

1. januar 1987

SPERRET til 1.1.87 kl 1900

Statsminister

Gro Harlem Brundtland

NYTTÅRSTALE

Ett av perspektivene jeg vil stanse litt ved ved dette årsskiftet er vårt forhold til hverandre. Vi som bor i Norge lever i et av verdens rikeste land, og velstanden er mer rettferdig fordelt enn i noe annet land..

Samtidig ser vi at hvis vi skal sikre vår felles velstand, er vi helt avhengige av hverandre, av samarbeid mellom mennesker og institusjoner i samfunnet.

Vi ser at de som en tid tror de kan klare seg best alene, tar feil når det først røyner på. Slår vi inn på den veien, mister vi også noen av livets viktigste verdier: Fellesskap og samhörighet med andre mennesker.

Av de mange inntrykkene i møtet med mennesker i året som gikk, minnes jeg også en som tok opp et urovekkende trekk i vårt samfunn: Ensomheten - er i ferd med å bli vår nye folkesykdom, sa han.

Han har mye rett. Midt i vår trygge travelhet blir det ofte for liten tid til andre. Kanskje kan vi gjøre noe med det i det nye året ?

Vi er avhengige av hverandre som mennesker, men også på en annen måte: Det er det vi sammen skaper, som er grunnlaget for hva vi kan utrette. Som Erik Brofoss sa det: Vi lever av hverandres arbeid.

Vi veves stadig sterkere sammen, også i en avhengighet av det som skjer i andre land.. Det påvirker vår økonomi, vårt miljø og våre fremtidsmuligheter. Derfor er det Norges holdning at vi må få til et sterkere internasjonalt samarbeid.

Ved dette nyttårsskiftet kan vi glede oss over den historiske avtalen mellom USA og Sovjetunionen om atomnedrustning. Det er en avtale som åpner muligheter av enda større betydning for å bygge en tryggere verden, med mer samarbeid og mindre strid.

Vi må bygge videre på dette i det livsviktige arbeidet for økt tillit mellom mennesker og nasjoner.

*

Også her hjemme kreves det mer samarbeidsvilje og et sterkere fellesskap. Nå må vi vise at vi har ryggrad til å bære litt motgang - etter den medgang oljerikdommene ga oss i 70-årene og begynnelsen av 80-årene.

Vårt land er inne i en økonomisk krise. Det skyldes to forhold.

Det ene er vårt eget ansvar. I flere år har vi levd på forskudd. Vi har brukt mer enn vi tjener.

Det andre er tilbakeslaget i verdensøkonomien, som vi har liten eller ingen innflytelse på.

Ansvar for å komme ut av krisen er likevel vårt eget. Og det er en oppgave vi bare kan klare sammen.

Vi har full sysselsetting med mer privat velstand og flere felles goder enn noen gang før. Derfor er det også vanskelig å ta inn over seg hva det kan føre til hvis vi lar være å handle nå. Men samfunnsøkonomien er i ulage slik at vi kan miste balansen og begynne å skli ned fra velferdstoppen. Det kan føre til at vi får arbeidsledighet, sosiale nedskjæringer og mindre velferd for oss alle.

Derfor må vi hjelpe hverandre til å gjenvinne balansen, slik at vi fortsatt kan nyte godt av å leve i et av verdens beste samfunn.

Men er vi så ikke et av verdens rikeste land ?

Jo, vi er det. Men vi har oppført oss som om vi var enda rikere enn vi er. Vi lever kort og godt over evne.

Som nasjon bruker vi 30 milliarder kroner mer på et år enn vi tjener. Det er et minus i regnskapet på 14 000 i året

pr yrkesaktiv. Det betyr at vi har bevilget oss selv en månedslønn mer enn det er dekning for. Og dette er penger vi låner fra utlandet og som skal betales tilbake med renter.

En del av dem som hører dette, vil ha rett når de sier at overforbruket ikke skyldes dem. Men det betyr bare at andre bruker enda mye mer.

Det er bare en måte for oss å skape balanse i det norske regnskapet: Vi må skape mer, bruke mindre og fordele bedre.

Fallet på aksjebørsene over hele verden i høst er et dramatisk uttrykk for de store problemene i verdensøkonomien.

Andre land får lavere vekst. Det betyr at oppgaven å selge flere norske varer i utlandet, er blitt vanskeligere, men enda mer nødvendig.

Oljeprisen og dollarkursen er også falt, noe som rammer Norge dobbelt opp.

Alle disse forholdene - som vi ikke selv er herre over - virker direkte inn på vår egen situasjon.

Tenk dere Norge som en liten båt på et stort hav. Vi er i stor grad prisgitt vinden og bølgene. Men vi har et ror og vi har et seil. Spørsmålet er hvordan vi greier å manøvrere på et opprørt hav.

Vår evne til å produsere og levere andre varer enn olje til verdensmarkedet, er helt avgjørende for hvordan vi skal klare oss i årene framover.

Som på idrettsbanen under de olympiske leker i år, bestemmes vår plassering av en sammenlikning mellom våre og andres ytelser. Det vi skaper må holde mål, både på hjemmebane og bortebane. Vi må bare se i øynene at uten norsk konkurransedyktighet overtar andre vår plass, på område etter område.

Det er derfor vi har sagt fra om alvorret og varslet at vi ikke kan innfri mange krav. Det er derfor vi har sagt at det

ikke er mulig å love økt kjøpekraft eller gjøre det billigere å låne penger, i et land der vi låner og bruker langt, langt mer enn det vi tjener.

Det er dette som er selve problemet. Ett av sykdomstegnene er en høy rente. Også fordi vi vil ha renten ned går vi til angrep på selve sykdommen. Men, vi kan gi noen lettelser underveis til dem som får merke den høye renten mest, de unge i sin første bolig. Det er en slik linje vi legger opp til.

Det hadde vært hyggeligst nå ved årsskiftet å kunne bringe et gladere budskap. Men en regjerings oppgave er å fortelle om den virkeligheten som omgir oss og som vi står midt oppe i. Det er vårt ansvar også å gå ut med upopulære og mindre hyggelige opplysninger, og si nei til ønsker og krav som vi så gjerne skulle ha ønsket at det var mulig å oppfylle.

Nå, ved nyttår må jeg slå fast at vi har fått en enda større utfordring å møte som nasjon. Vi har fått nye motbakker å gå.

Den omlegging vi har gjennomført i de siste halvannet år har virket i riktig retning. Nå må vi ta nye felles tak, skal vi unngå tilbakeslag, og sikre det som er vunnet.

Som Arne Garborg sa det: "Tek kvar og ein sin vesle stein, er snart vår åker rein". Og de som er sterke, må ta de tyngste og største steinene.

Det kinesiske tegnet for krise rommer to meninger: Fare og mulighet. Vi skal se faren vi står foran og vi skal bruke mulighetene vi har for å unngå den.

I dag er vårt næringsliv for sterkt innrettet mot produkter som lages billigere andre steder.

De markedene som vokser raskest ute er for produkter med et høyt kunnskapsinnhold. Bak slike produkter ligger mye innsats innen forskning og utvikling. Derfor satser vi så sterkt nettopp på dette feltet.

Disse perspektivene stiller også nye krav til utdanning, fra grunnskole til universitet - og til voksenopplæring og etterutdanning. Kravene til kunnskap og innsats i skolen er avgjørende for at dagens unge skal få det grunnlag de trenger for å møte 90-åras utfordringer.

Det spirer og gror mange steder i industri-Norge. Nye bedrifter vokser fram, i skyggen av de store og vanskelige industrisaker som har preget nyhetsbildet.

Både innen landbruket og fiskerinæringen åpner det seg muligheter for nye næringsveier som kan bidra til å styrke distrikts-Norge.

Fornyelse og omstilling er viktige krav også til det offentlige som raskt må tilpasse seg nye krav og yte de tjenester den enkelte av oss og næringslivet har bruk for.

Mange har det siste året bidratt til en slik fornyelse. Innenfor helsevesenet har nye måter å organisere arbeidet på gitt fine resultater, slik at vi kan gi enda bedre og enda flere tjenester, som er det et stort behov for.

Det gir glede og ny inspirasjon når vi ser at det nytter.

"Nå er det ikke mer penger, nå må vi tenke", sa en britisk politiker i 30-årene.

Vanskelige tider er også tider hvor vi må finne nye veier, nye måter å gjøre tingene på. Og her må vi alle bidra, hver på vår plass. Det er en oppgave og en utfordring å ta med seg inn i et nytt år.

*

Som et rikt land i et fredelig hjørne av verden har vi et ansvar for mennesker som er tvunget til å forlate sitt hjemland. De er i en vanskelig livssituasjon, og skal etablere seg på nytt under helt nye forhold.

Med våre egne kulturtradisjoner som forankring, kan vi åpne oss for nye impulser. Vi er ikke redd for å søke det

ukjente når vi selv reiser ut som turister - eller vi gjennom bøker, musikk eller film søker inspirasjon og impulser i andre lands kulturskatter. Slik kan vi også møte de nye kulturer flyktningene har med seg i sitt møte med vårt samfunn.

Når vi har hatt en ganske opphetet diskusjon i dette siste året, skyldes det både at det kommer så mange flere nn tidligere, og at det ikke er mulig å si ja til alle dem som kommer. Vår linje må være at vi først og fremst skal hjelpe dem som er hardest rammet.

De flyktninger som vi tar imot gjennom FNs flyktningeapparat og de som kommer hit på egenhånd som asylsøkere og fyller vilkårene for opphold hos oss, kommer hit for å skape seg en ny tilværelse i frihet. De har ikke noe ønske om å ligge vårt samfunn til byrde. De vil klare seg selv. Derfor skal vi hjelpe dem inn i vårt samfunn, slik at de fortest mulig får nytt fotfeste.

*

I høst ble jeg spurt av en gruppe elever i Ståvanger om å delta i en annonsekampanje mot trafikkulykker. Spørsmålet var hva jeg kunne gjøre for å redusere ulykkene.

Vi kan alle gjøre noe. Regjeringen har økt innsatsen på våre veier for å holde farten nede og fornuften oppe. Men dette er et område der hver enkelt av oss kan gjøre mer. For her dreier seg det om det ansvar vi alle har, overfor oss selv og våre medtrafikanter.

Visste dere at 8 av 10 lovbrudd her i landet er brudd på trafikkreglene? Mange hundre mennesker blit drept og mange tusen skades.

Hva ville det ikke bety for vårt samfunn hvis alle tok mer hensyn i trafikken?

Ikke bare trafikkulykker, men også livsstilsykdommer ellers legger beslag på en stadig større del av våre helsetilbud. Hvis vi hadde greid å halvere trafikkulykkene, og

dessuten helseskadene på grunn av alkohol og tobakk, ville vi fått mange ledige sykehussenger i vårt land.

Den enkeltes ansvar og de holdninger vi står for spiller stor rolle for hva vi kan make. Det er mye i vårt samfunn vi ikke kan bedre hvis vi ikke selv er villige til å gjøre noe for det.

*

Barnas oppvekstvilkår og miljø må være vårt aller viktigste perspektive.

Norge er et godt land å vokse opp i, men vi må også gjøre det til et godt samfunn å vokse inn i. Da må vi ta hensyn både til barna og til de unge familienes behov slik at de får endene til å møtes både når det gjelder omsorg for hverandre og for barna.

Det siste året har vi igjen sett et sterkere engasjement for miljøspørsmål. Jeg er særlig glad for at ungdommen så klart viser at det er deres fremtid det står om.

For lenge har vi oversett de grensene miljøet selv setter.

I forrige århundre tok engelske arbeidere med seg kanarifugler i gruvene. Sluttet de å synge visste de at de måtte komme seg opp i frisk luft.

Slik må også vi ta tegnene på alvor. At fisken dør betyr ikke bare at fiskens livsgrunnlag er ødelagt. Det er også et varsel til oss mennesker at det er noe alvorlig galt som skjer.

Dette er et ansvar som alle må ta inn over seg, bedrifter og organisasjoner, finansmiljøer og offentlige organer.

Vi må ta vare på jorda, slik at den kan ta vare på oss.

Det er ingen løsning å stanse utviklingen, og la milliarder forbli i fattigdom og sosial nød. Men utviklingslandene må få lære av våre feil og kunne satse på en

utvikling som naturen kan tåle. Hvis ikke, vil de ramme oss alle.

Ute møter vi respekt og takknemlighet for den rolle Norge spiller i arbeidet for å skape en bedre utvikling i de fattige landene.

Vi har lange tradisjoner og det er mange som står bak den innsatsen som gjøres. Det kommer til uttrykk gjennom en sterk støtte til vår utviklingshjelp og gjennom stor oppslutning om de frivillige organisasjoners innsats ute.

Dere skal vite at det arbeid som gjøres, både er med på å hjelpe fattige mennesker til en bedre hverdag - og det er med på å gi vårt land en sterkere stilling i det internasjonale samfunn. Det gir Norges stemme større styrke når vi i internasjonale fora arbeider for å styre utviklingen i en riktig retning.

Hvorfor er dette så viktig? Jo, det som skjer i verden omkring oss er i økende grad med på å bestemme hva vi selv kan få til her hjemme, og tryggheten for vår egen og våre barns fremtid.

*

Vi har i året som er gått kunnet glede oss over å feire Kong Olavs 30-års jubileum og milepeler for Kronprins Haralds og Kronprinsesse Sonja.

Den varme vår konge utstråler vil vi gjerne få returnere når vi ønske ham, hans familie og hverandre et godt nytt år.